Et usikkert smil

SOMMARNATTENS LEENDE (SOMMERNATTENS SMIL). Prod.: A/S Svensk Filmindustri 1955. Manus. og instr.: Ingmar Bergman. Foto: Gunnar Fischer og Åke Nilsson. Musik: Erik Nordgren. Medv.: Eva Dahlbeck, Gunnar Björnstrand, Ulla Jacobsson, Björn Bjelvenstam, Margit Carlquist, Jarl Kulle, Harriet Andersson, Åke Fridell, Naima Wifstrand.

Instruktøren *Ingmar Bergman* har een hovedfjende: manuskriptforfatteren af samme navn. Alle Bergmans film har det tilfælles, at de har nødsaget kritiken til at ledsage anerkendelsen af det åbenlyse og usædvanlige talent med ærgerlige forbehold overfor urimeligheder i historien og menneskeskildringen. „Sommernattens Smil" er ingen undtagelse fra denne regel.

At filmen er perfekt og flydende „lavet" noteres næsten som en selvfølgelighed — billedsproget er mere virtuost og sikkert end nogensinde. Men komedien lider af nøjagtig den samme grundskade som Bergmans alvorlige film: han er så forhippet på at spille filosofisk vismand, at det går ud over den menneskelige og den dramatiske sandhed. I Bergmans unge film bar man over med *posen,* i hvert fald i begyndelsen, fordi den var af en rørende oprigtighed og samtidig en modig bekendelse til filmen som kunstform. Men holdningen var jo *også* udtryk for manglende menneskeligt og æstetisk overblik. Dette overblik burde Bergman have vundet sig som voksen. Det har han ikke. Han er stadig for tæt på sit stof og for bundet af sine hensigter med det. Som en svensk kritiker har udtrykt det: i Bergmans film ved ikke blot Bergman selv, men også hans personer hvad han vil med dem. Den manglende frigjorthed er særlig katastrofal for komedierne, fordi selve genrens første krav til digteren netop er afstand og overblik. „Sommernattens Smil" er tænkt som en stilkomedie om kærlighedens marionetter. Men det er hr. Bergman og ikke kærligheden, der trækker i de altfor synlige tråde. Stilfigurer kan meget vel have livets sandhed i sig, men det forudsætter at de får lov til at leve deres eget liv inden for de valgte æstetiske rammer. Denne fiktionsfrihed har Bergman ikke råd til. Personerne i „Sommernattens Smil" står ikke ved deres eget værd. De er talerør for et aforistisk visdomsmageri, som giver sig ud for at være let og letsindigt, vittigt, dristigt, frækt og klogt, men i virkeligheden er tungt og klægt og uvittigt i al sin fingerpegende tydelighed. Spillet i hovedparten af rollerne modvirker ikke dette indtryk. Egentlig er det kun *Gunnar Björnstrand* som grånende advokat og *Harriet Andersson* som gavmild stuepige der har ramt den tone af befriet poetisk humor, der burde have klinget filmen igennem. Men disse to vejer langtfra den tunge ende op: *Eva Dahlbecks* særdeles uelegante elsker- og skuespillerinde, *Jarl Kulles* overpotente udfoldelser som skånsk ritmester, *Margit Carlquists* krampagtigt passionerede ritmesterfrue og *Åke Fridells* saftige kusk, der går i høet med stuepigen. Denne kusk i hvis mund Bergman lægger sin komedies afsluttende morale, er vel tænkt som et satyragtigt symbol på den sunde folkelige sanselighed sat op imod de øvrige figurers højere erotiske skoleridt. Men hans lystne bukkespring bringer os et godt stykke over grænsen til det ufrivilligt parodiske.

Bergmans force har altid været en eminent evne til at opleve menneskene *dramatisk.* Hans hidtidige komedier viser at han endnu er langt fra at opleve dem *humoristisk.* Han laver ikke en god komedie før han lærer *det.* Mon det for resten nogensinde vil lykkes ham? *Strindberg* lærte det aldrig.

Werner Pedersen.

Skuespilkunst

RICHARD III (RICHARD III). Prod.: Laurence Olivier for London Film 1955; instr. og manus.: Laurence Olivier efter Shakespeares skuespil; medinstr.: Anthony Bushell; kamera: Otto Heller (vistavision og technicolor); musik: William Walton; scenearkitekt: Carmen Dillon; dekor. og kostumer: Roger Furse; klipning: Helga Cranston; medv.: Laurence Olivier, Ralph Richardson, Claire Bloom, John Gielgud, Cedric Hardwicke, Norman Wooland, Esmond Knight, Pamela Brown, Mary Kerridge, Alec Clunes, Stanley Baker, Laurence Naismith, Helen Haye, Nicholas Hannen, Georges Woodbridge, Richard Bennett, Patrick Troughton, John Phillips, Paul Huson, Andy Shine, Clive Morton, Dan Cunningham, Douglas Wilmer.

Denne, den tredie af *Oliviers* Shakespearefilmatiseringer har intet af „Henry V"'s stiliserede raffinement eller af „Hamlet"s ekstravagante billedkompositioner. Dennegang er der renonceret på de filmiske eksperimenter til fordel for en næsten direkte oversættelse af teaterteksten til filmstrimlen. De forandringer og forkortelser, der er foretaget i dramaet, skyldes ikke hensynet til visuelle gevinster, men er ene gjort for at anskuelig- og sandsynliggøre det psykologiske indhold. Dette er således meningen med indledningen, der er hentet fra sidste scene i 3. del af „Henry VI", ligesom grunden til, at den store scene mellem Richard og Anne i filmen er delt i to, med et tidsinterval imellem, er, at Olivier forsøger at få Annes pludselige følelsesomsving til at virke mindre grelt.

Dekorationer og eksteriører er traditionelt realistiske og dominerer intet øjeblik, og kameraets opgave er i første række at indfange ansigternes spil. Alt i filmen har til opgave at danne baggrund for Richard, der er til stede i næsten hvert billede. Han er dramaets altdominerende hovedperson, og takket være Oliviers dynamiske udførelse er det lykkedes at samle interessen om ham hele filmen igennem.

Olivier har aflokket figuren alle dens sider. Han begynder med ligesom at anskue Richard udefra, som en hadsk, men ironisk krøbling, karakteriserende sig selv i den store enetale, der ikke er formet som en indre monolog, som tilfældet var i „Hamlet", men overrumplende rigtigt og genialt spillet som en spotsk og stolt henvendelse til publikum. Efterhånden som hans forbrydelser vokser gør Olivier ham farligere og større, og forfalder intet øjeblik til at gøre ham til en studie i sindssyge. I nederlaget fejrer Olivier den triumf, ikke at gøre ham ynkværdig, men helt satanisk, et billede på ondskaben, der i døden vrider sig som et kryb. Oliviers Richard er udtryk for en stor skuespillers udnyttelse og beherskelse af sin kunst. Som Shakespearefortolker er han i hvert fald på film aldrig nået højere.

Ib Monty.